

**Ichọ Mma dika Ngosiputa Ntozuoke Umụagboghọ maka
Alụmdi n'ala Igbo**

Onyinye Anne Nwankwo, Ph.D.

Department Of Languages/Linguistics/Literary Studies
Federal University Ndufu-Alike Ikwo
Ebonyi State.

annegerald2001@gmail.com +2347065603751

Nwaoke, Emmanuel Emeka ²

National Institute for Nigerian Languages Aba,
Abia State, Nigeria

nwaokebest@gmail.com +2348061109362

Umịedemede

Tupu nwaanyị alụọ di, o kwesiri idị nkwa dabe maka ihe imà aka di n'alụmdi na nwunye. O bụ onọdu a mere ndị ọchọcha jiri bagide nchọcha a iji kọwaputa ụdidi ichọ mma di ichie ichie, uru na ọghom di na nke ọbụla nakwa ụzọ ichọ mma si akwalite obibi ndu ndi mmadu o kachasi umuagboghọ ndi tozuworo ihe e ji nwaanyị eme. Nchọcha a bụ nke ga-akpọlite agurụ ichọ mma ọdịnaala Igbo dika otu ụzọ e si akwalite omenaala Igbo; a gbasoro usoro nchọcha ndizima ebe e weere atutu nchọcha agburu dika ebe mgbakwasa ukwu. Njirime nchọcha a bụ umuada Igbo ndi na-agu akwukwo na Mahadum Alex Ekwueme nke Ndufu-Alike Ikwo na Steeti Ebonyi. Nchọcha a choputara na ọchichọ mma malitere n'oge gboo. Njiachomma ndi gboo na-eme ka ahụ gbasie mmadu ike, akwo murumuru ma di ogo na anya. Ha gunyere: nzu, odo, okpaliko, uhie, uli na ihe ndi ozo a na-enweta n'osisi na ala nakwa ejiji di ichie ichie.

Njiachomma ndị agba ọhụrụ bụ ndị sitere n'aka ndịocha; e jikwa ọtụtụ ihe emepụta ha ebe ọtụtụ n'ime ha na-ebute ọnya áláálà na ọrịa dị iche iche. Nchọcha a chọputakwara na ụmụ nwoke na-achọkwa mma n'ụdị nke ha mana ndị tara isi ya bụ ụmụ nwaanyị, ọ kachasi ụmụagboghọ. Oke ntecha na-emechu nwaanyị ihu ọ kachasi ebe ndị na-etorubeghi nọ. Ichọ mma dị mkpa n'ezinaulọ ọbụla n'ihu na ọ na-akwalite mmekọrịta di na nwunye ma si ụzọ ahụ kwalite obibi ndụ ha. A na-emepe obodo site n'ichọ ya mma. Ndị ọchọcha tūrụ aro na ọ ga-adị mma ma a kwalite ngwaa njiachomma Igbo site n'igba ha na mkpọ ma mee ka ọ dị mfe iji gaa njem; site otu ahụ kwalite akunauba, azumahia na omenaala Igbo.

Ọkpurukpu okwu: Ichọ mma, ụmụagboghọ, alụmdi, nchọcha agbụrụ

Mkpelite

Ichọ mma bụ ihe malitere kemgbe gboo. Ọ bụkwa otu ụzọ nke na-eziputa nkwenye, omenaala na ebe onye si pụta. N'ala Igbo, ichọ mma bụ ụzọ ndị mmadụ si akwado onwe ha iji di mma puru iche n'ihu/anya ndị ọzọ. Ọ bụkwazị agurụ ime obi nke nwere ike iwulite maobu wetuo mmụọ mmadụ mgbe ọ no n'etiti ndị ọgbọ ya n'ebute ichọ mma. Nkọwa a na-arutụ aka na ichọ mma bụ nkwardo mmadụ na-akwado onwe ya tupu ọ pụta n'ọgbọ. Nke a kpata e nwere ike iji si na ichọ mma bụ mbo nke kwesiri mkpachapụ anya. Onye ọ bula di ndụ tozuru etozu ichọ mma; mana a bịa n'ala Igbo, ichọ mma na-aputakarị ihe ebe ụmụ nwaanyị tumadi ụmụagboghọ nọ. Ọ bụrụ na ndị ọgbàrà ọhụrụ bido ichọ mma ọdinaala Igbo, ọ ga-enyekwa aka ikwado omenaala Igbo ma mekwa ka ndị mba ọzọ mata na Igbo nwekwara ụzọ ha si eme nke a n'ọdinaala nke aka ha.

Ichọ mma n’etiti ụmụagbọghọ Igbo bidoro mgbe e kere ụwa, ya bụ na ọ bụ nwa nwa tote ya ahụ; kama usoro e si achọ mma na ihe ngosipụta ichọ mma na-aga n’agba agba nakwa n’ogbo ogbo. Ichọ mma nwaagbọghọ na-agbakwasịkarị ụkwụ n’ejiji ndị ogbo nakwa gburugburu ebe ha bi. Ya mere, ichọ mma ndị oge gboo jiri dịwaga iche na nke ndị ugbo a.

Ọtụtụ mmadụ na-aghota ichọ mma dika naanị ntecha ihu nakwa ikpa uri ọnu mana nke a abụghị eziokwu. Ejiji na ntecha bụcha usoro e ji achọ mma. Ya bụ, na ichọ mma na ejiji na-agakọ nke na-ebute nwada Igbo (nwa agbọghọbịa) ji adi uchu ma na-agbakwa mbọ etu o nwere ike jiri kwalite adimọcha nke elu ahụ nakwa ime ahụ (isi, eze, ọnu, abụ, mbọ aka na ụkwụ, akpukpo ahụ, n’ime ahụ nwaanyi) ya.

A ga-asị na ichọ mma bụ ihe di okputorokpu. Mgbe gboo, ichọ mma bụ ọchịchọ obi ma bụrụ mkpa ezinaulọ ndị nwa ha tozuworo ilu di nakwa ezinaulọ nke nwa ha nwoke zuworo ihe e ji nwoke eme. Ma taa, ichọ mma dizi ka egwuregwu “onye gbuwe achara, onye gbuwe”. Nke a na-ebute nduhie na njehie ụfọdu ụmụaka ndị na-etolite etolite n’otutu obodo taa. Ọ na-ebutezi tigbuo na zogbuo n’otutu ezinaulọ, ogbaghara n’etiti nwanne na nwanne, nakwa echiche ọjọọ di iche iche n’obodo. Etu o sila di, ederede a abụghị maka nkọcha kama ọ bụ mbọ igosiputa usoro, uru na oghom di n’ichọ mma ndị gboo, ndị ugbo a nakwa otu o siri gbasata ntozuoke ụmụagbọghọ maka alumi na nkwalite omenaala Igbo.

Usoro Nchọcha

Nchọcha a bụ nchọcha agburu n’ihi na agburu obula nwere etu ha si achọ mma. Mattarelli, Bertolotti na Macri1 (2003) dere na nchọcha agburu bụ ụdidi nchọcha ndizima nke na-eleru anya na omenaala, mmekorita na ihe ndi ozo metutara obibi ndi ndi mmadu na omenaala ha. Hogan, Dolan na Donnelly (2009) kwenyere na nchọcha agburu na-eleru anya obere maobu nke

oma n'ihe ndị na-emetuta omenaala; ọchọcha maọbụ ndị nchọcha na-eme nke a site n'imikpu onwe ya maọbụ onwe ha n'omenaala nakwa obibi ndụ ndị obodo ahụ ịjị hụ na e nwetara njiatule a tūrụ anyị nke oma. Okeke (2017) dere na nzikọrịta ozi bụ ụzọ mmadụ na ibe ya si enwe mmekọrịta maọbụ ekerịta oke echiche mana ọtụtụ akụkụ maọbụ alaka nzikọrịta ozi anaghị adabacha n'ihị nghọtahie a na-ahụta n'etiti okwuu/odee na ọnuu maọbụ ọguu maka ndịiche agburu ha si na ya pụta, ndịiche ogo ha maọbụ etu ha si gudebe akwukwo. Ọ gara n'ihu kwuo na amumamu nzikọrịta ozi na nchọcha agburu na-eme ka akparamagwa di iche iche a na-ahụta n'obodo chawaputa site n'ileru anyị na mmekọrịta na omenaala ndị. Nader (2011) dere na ọtụtụ ndị ọchọcha anaghị ahụta atụtụ nchọcha agburu dika atụtụ nchọcha kama ha na-ahụ ya dika usoro nchọcha mana nke bụ eziokwu bụ na ọ bụ atụtụ nke na-esi n'ọtụtụ ụzọ, ọtụtụ echiche na amamihe esere njiatule ya site n'iji usoro di iche iche ndi nke ihe ndi na-achikwa ha bụ ọtụtụ iwu nkwekọrịta na nke agba ochie. Ebe icho mma umuagboghọ na nkwardobe ha maka alumi bụ ihe malitere na gboo n'ala Igbo ma burukwa nke metutara omenaala, atutu a dabara nke oma na nchọcha a.

Ichọ mma: Ihe E derela Gbasara Ya

Igbo si na ọ bụ anyị ka e ji ama ọka chara acha. Ihe nwata ruru ogo ya abughị akpiri. Ọ bụ nke a mere Zaman (2005) jiri dee na ọchichọ mma abughị naanị mmadụ ka ọ na-emetuta n'ihị na a na-achokwa ọbuladi obodo na ihe ndi ozo di n'ime ya mma. Massoro (2016) kwuru na a bịa n'obodo, a na-egbutu osisi di iche iche nke mbunuche e ji eme ya bụ ikwalite mmepe obodo; mgbe a na-emepe obodo, a na-achọ ya mma. Nka ọchichọ mma malitere n'oge gboo, mgbe ndi mmadu na-ese ihe di iche iche n'ahụ maka nkwardobe emume maobu oriri di iche iche ndi metutara okpukperechi, agha, alumi na emume ndi ozo di iche iche. A bịa n'ala Afrika, agbà maobu odidi akpukpoahu nwaanyi na-adi mkpa nke ukwu n'ihị na umu nwoke na-enwe

mmasị ilu umu nwaanyi ndi agba ahụ ha na-acha ocha karịa ndi nke agba ahụ ha di oji. Ndi nwoke ahụ na-enwekwa mmasị ikwu ugwo isi garala onu mgbe nwunye ha na-acha ocha. Ihe o kwuru adabachaghị ka o si di n'ala Igbo n'ihu na Igbo kwenyere na o bu agwa bu mma opuruche nwoke obula na-achọ na nwaanyi. Guthrie (2008) kwuru na aguru idi ka ibe emeela ka umu nwaanyi nwee mmasị ebe ude di iche iche di ma sika n'otu aka ahụ na-akwalite akunauba ndi na-azu ahia njiachomma. Mansor na Yaacob (2010) kwenyere na nke a bu ohere dijiri ndi na-arụ ude agba ocha inweta ego n'agbanyeghi na ufodu ude ndi ahụ nwere ikikere ibute onya alāala maobu otutu oria ndi ozo. Russell (2010) sirị na a bịa n'obodo di iche iche, na a na-eji otutu ihe dika mmadu idi ogologo, girigiri na odidi ahụ mmadu ndi ozo eziputa udidi mma mmadu mara. Mana udi nkowa ahụ ndi ahụ agbanweela n'ụwa taata n'ihu na a na-agbanwerịta agba ahụ mmadu, aji mbubuanya na ihe ndi ozo.

N'aka nke ozo, Taga (2012) dere na n'agbanyeghi na ndiche di n'etiti umu nwoke na umu nwaanyi banyere aguru ihe di mma; nchocha niile e merela banyere icho mma gbakwasara ukwu naani n'ochichọ mma umu nwaanyi n'ihu na ebe mgbadoukwu ndi nwoke na ndi nwaanyi abughi otu. Ichọ mma abughi naani ebe umu nwaanyi no ka o na-agbakwasị ukwu. O bu ya mere Buss na Schmitt (2011) jiri kwuo na alumi na nwunye ezinaulo otu mkpuke bu nke na-agawanye n'ihu ma o buru di na nwunye ndi letara onwe ha anya, nwee ihunanya na nkwanye ugu ebe ibe ha no mana o buru na nwoke na nwaanyi anaghi eleta onwe ha maka aguru onye nke ha, o puru ime ka ezinaulo maobu alumi ahụ dalaa azu. Gill, Henwood na McLean (2005) kwadoro nke a mgbe ha kwuru na icho mma na-emetutazikwa umu nwoke etu o si emetuta umu nwaanyi n'ihu na otutu umu nwoke na-enwe mmasị ibi ndu ndi ga-enyere ha aka idi ka ha di na ntobija. Site na ntucha ndi ochocha ndi anyi tulerere, o doro anya na mmadu o bu di ndu nwere mmasị

idị mma n'anya ibe ya maka na ihe dī mma na anya gbara akwukwọ. Ozoḱwa, e nwere ngwa otute na ndi mgbakwunye dī iche iche ndi e ji achọ mma iji kwalite odidi na obibi ndu ndi mmadu. Ndi mmadu na-achokwa gburugburu ha mma iji kwalite obibi ndu ha. Ya mere ihe niile banyere icho mma n'uche mmadu bu maka ahụ uto na nkwalite obibi ndu.

Njiachomma

O doro anya na mmadu niile no n'ụwa nwere etu ha si achọ mma mana o bu umu nwaanyi kacha achọ mma n'uzo putara ihe n'ih i odidi na udidi ngwa dī iche iche ha ji akwalite mma ha. Ozoḱwa, n'agbanyeghi ebe nwaanyi si puta maobu okpukperechi ya, o ga-enweriri otu uzo maobu ozo o si achọ mma o kachasi mgbe a na-atu anya na o tozuola ihe e ji nwaanyi eme. Ngwa ndi ahụ ha ji achọ mma ka a mara dika njiachomma. Singh (2010) kowara njiachomma dika ngwa ndi e ji edobe ahụ mma, ndi e ji eme ahụ ka o dī ocha ma ndi e ji akwalite mma anya ahụ mmadu. Claeysens (2009) dere na njiachomma ndi ahụ na-aputa ihe n'udi ihe ntehasi dī iche iche dika udeahụ, udeisi, eterete onu na nke anya. O nwekwara ike iputa n'udi ihe mgbakwunye dika mgbakwunye ntutu anyā. Bloch na Richins (1992) dere na njiachomma bu ihe ndi mmadu na-ete maobu gbakwunye n'ahụ iji nweta ezi mmekorita na uru mmekorita mmadu na ibe ya. Cash na Cash (1982) kwadoro ndi a ma kwuo na otu ihe kasi akpolite mmuo ndi mmadu icho mma bu mmadu inwe mmuo adighi mma nke onwe ya ma site etu ahụ wezuga enweghi nkwanye ugwu onwe. Anyi si etu a lee ya anya nke oma, anyi ga-ahuta na o bugh i naani umu nwaanyi na-agba mbọ iwezuga enweghi nkwanye ugwu onwe mana nke bu eziokwu bu na otutu umu nwoke achoghi ima mana nwaanyi niile choro ima. Beausoleil (1992) kwuru na umu nwaanyi nwere udidi njiachomma dī iche iche ha ji achọ odidi mma dī iche iche. Ha na-agbanwekwa ha n'ubochi dī iche iche; otu ihe kacha akpolite mmuo ha igbanwe udidi njiachomma ha bu n'ih i

atụmanya emereme maọbụ ihe ịma aka ndị nke ha tụtụ anya na ha ga-ezute n'ụbọchị ndị ahụ. Cash, Dawson, & Davis (1989) kwadoro nke a mgbe ha kwuru na njiachomma dị iche iche bụ ndị a na-agbanwe n'ọnọdụ maọbụ ebe dị iche iche n'ihì na ha na-eme ka ụmụ nwaanyị nwee ahụ ụtọ na nkwanye ugwu onwe n'ebe maọbụ ọnọdụ dị iche iche. Nash, Fieldman, Hussey, Lévêque, na Pineau (2006) kwadoro nke ahụ ma kwenyekwa na ọ na-eme ka ihu ụmụ nwaanyị maa mma. Ya mere, ngwaa njiachomma bụ ihe dị iche iche ndị mmadụ ji akwalite mma ihu ha, akpukpọ ahụ nakwa obibi ndụ ha na mmekọrịta ha na mmadụ ibe ha. A bịa n'ala Igbo, e nwekwara njiachomma ọdịnaala dị iche iche dika uhie, ọdò na ụrì ndị na-arụkwa ụdị ọrụ ndị ahụ anyị rụturula aka na mgbago.

Ịchọ Mma mgbe Gboo

Mgbe gboo, ịchọ mma bụ otu ụzọ e si egosipụta na nwa nwaanyị etozuola ihe e ji nwaanyị eme n'ezinaulọ. Ya bụ na ịchọ mma nwere ihe ọ na-arụtụ aka. O nwere ugwu pụtụ iche ma na-egosipụta ihe ịrịba ama. Mgbe nke a na-eme, ezinaulọ na-agba mbọ ikwadoro nwata nwaanyị a iso ndi ogbo ya ruo mgbede ma pụọ ahịa. Ọ na-abụ ihe ọñụ nye ezinaulọ agbanyeghi na a na-emefuru ya ezigbo akụ na ụba.

Iru Mgbede dika oge Ọchịchọ Mma Ụmụ Agboghobia

Igbo kwenyere na ọ na-abụ a juchaa 'onye mụrụ?' a jwazie 'onye na-alu?' Ịchọ mma ụmụagboghọ ndị gboo na-agbadokari ụkwu na nkwado alụmalụ. Iru mgbede bụ usoro ọzuzu nke nwata nwaanyị Igbo na-anata n'aka ndị nne nwaanyị nọ n'ezinaulọ ebe a mụrụ ya maka nkwadobe alụmaalụ. Nke a kpataara na mgbe elu bụ ala ọsa, ịchọ mma bụ otu ụzọ nwata nwaanyị ji egosi ntoputa ya dika agboghobia. Ọ na-ebido n'agbata afọ iri na ise nakwa iri na asatọ. Ya bụ, na ịchọ mma abughị njo maobu okpukpere arusi dika ụfodu mmadụ na-eche, kama ọ bụ otu ụzọ ezinaulọ ndị Igbo ji agwa ọhaneze na nwa

ha nwaanyi ezuola ihe e ji nwaanyi eme. N'ebe ndi muru nwagboghohu ahu no, o na-abukari nkwardo ihe nlere okaike na mkpata aku. Ekwealor (2010) kwuru na 'iru mgbede bu otu n'ime mmemme ntoputa ndi Igbo na-emere umu ha ndi nwaanyi mgbe ha tozuru agboghobia ma ruokwa ogo ilu di ...o bukwa oge e ji agba ya ume maka agwa oma o kpara dika nwaagboghohu'. Nkwa ya gosiri na o bu nwata nwaanyi omume ya buteere ezinaulo ya obiuto na-enweta udi nkwanyegwu a. Ubesie (2010) dere na mgbe nwoke luru nwaanyi choro ka nwunye ya lota na o ga-apara mmara jee gwaa ndi ogo ya na ya choro ka nwunye ya lota bia biri na be ya. Nwaanyi ahu na-enwe ohere iru mgbede na be di ya maobu be nna ya dika nkwekorita di ya na ndi be nna ya si di.

N'oge iru mgbede, otu n'ime ihe ndi a na-akuziri nwagboghohu bu etu o si akwado onwe ya maka idi mma n'anya, ya bu, icho mma nakwa nnabata ndi ogo; a na-ejikwa ohere ahu choo ya mma meekwa ka o na-eto akpiri (Okafu & Ewelukwa, 2012). A na-eru mgbede site n' ikwusi nwata nwaanyi ahu ime ihe ike obula n'ulo dika ikpata nku, iga ugbo na ichu mmiri ma kpobata ya n'etiti ndi nne nwaanyi ka ha kuziere ya usoro akparamagwa na nlekota ezinaulo. Di ka otu n'ime ihe a na-akuziri onye na-eru mgbede kwara na a na-achoo mma, a na-eji ngwa ndi puru iche choo mma di ogo igosi etu obi di onye ahu. Ngwa njiachooma ndi ahu gunyere uhie, ododo, tiro, nzu nakwa uli di iche iche . N'ala Igbo, ufodu n'ime ihe ndi a buchaa ogwu n'uzo nke ha. Otu e si tee nke o bua nwere ihe o na-akowaputa mana o di mkpa ikwa na ite uhie, odo na nzu, dika ngwa mma, na-eme ahu ka o na-akwo murumuru ma wezuga korokoro mgbe niile. Ubesie (2010) dere na mgbe gboo, nwaanyi na-eru mgbede na-ete mmanu nri oge ufodu n'ihu na ndi Igbo kwenyere na mmanu nri na-eme ka ahu mmadu kwoo murumuru. Umaka bi n'ogbe ahu na-abiakwa enyere nwata nwaanyi ahu aka igwe uli, odo na ihe ndi ozo. Umu aka ndi ahu na-etekwa ha n'ahu nke ha tupu ha alaa.

Ozo dika ibe ya bukwa na mgbe a na-eru mgbede, e nwere ejiji di iche iche umuagboghọ ji akwalite mma ha. Ha bu ihe ndi ahụ mmadu nwere ike iyikwasị n'ahụ jị weputa ọdịichè na ọdịdị chi ya. Ihe ndi ahụ gụnyere jigida, nki nke e ji uri egbuo (tattooing), ntutu isi chichangolo, okpoo, nja, ọdụ nakwa ọgba (bracelets), ọgba aka (beads), atikpa (mpeteri na mbenukwu), olongbo nakwa ihe ndi ọzọ sokwa na-egosiputa ichọ mma.

A na-agba mbọ hụ na nwagboghọ ahụ riri nri di mma dika nri ji na ofe di mma nke e jiri azụ okpọ gbara agba na okporoko tee; nke a nwere ike buru ofe nsala maobu ofe akwukwo nri di iche iche o kachasi ndi na-amasi ya. A na-enyekwa nwata nwaanyi ahụ mkpuru osisi di iche iche o ga na-ata maobu siere ya akwukwo nri di iche iche nakwa nri ndi ọzọ. Ubesie (2010:33) dere na mgbe nwaagboghọ nọ n'onodu a choro ipu ahia ka obodo hụ ya, "O ga-ewere odo, uhie na uri, choro onwe ya mma, were ihe olu a na-akpo aka yiri, gbara mgba aka ga-enye ya ebube, kee udi isi a na-akpo ojongo, maobu isi elu isi ekwulu dika obodo di iche iche si akpo ya na be ha."

Mgbe nwagboghọ a no n'ime ulo kwusiri oru ugbo maobu ikpata nku, ahụ nwata nwaanyi a na-adị pòkòpòkò na-amuke amuke, ma na-etu akpiri. E dezie nwata di etu a odo, uri maobu gbuo ya nki n'ahụ, o buruzie "uwa bia lere". Ahụ di etu a natu nwa nwoke obula n'anya ma na-etu nwoke obula zuru ihe e ji nwoke eme akpiri ma kwanye ya n'ime ngwangwa kpebie iku aka n'uzo nna nwata di etu a n'enweghi obi abuo maobu iwe (ma o buru na e jighi mpu mara ezinaulo di otu a) kama o na-eji ndidi na olileanya bido meewa aku n'isi nwaanyi ahụ. Ufodu usoro ndi a adighizi na ndu ndi ugbo a. Ya mere nchocha a ji burukwa uzo e si akpolite mmuo ndi ugbua ka ha mata na omenaala Igbo akwadoghi okoro erughi eru wara ogodo maka na o bu anya ka e ji ama oka kara aka.

Ichọ Mma Ndi Ugbo a.

Taa, ọdịdị ichọ mma agbanweela. Oke ngwangwa na enweghị ndidi anyị butere anyị ighota mkpuru mgbe ọ chara acha ma mgbe ọ na-achaghi acha. Ichọ mma enweghizi ụgwù. Ọ buzi ije oke n'ọhia, ngwere n'ụzọ. Ọ na-ahiazi ahụ ikowaputa nwata n'etiti nwagboghọ nakwa onye nne n'ihia na nwata nwaanyị na-ebidozikwa n'afọ choro mma puta uwa. Ihe ndi kpatara nke di otutu. Ka anyi tlee ha.

Ọbibi Ndi Ọcha

Site na ọbibi ndi ọcha biara n'ala Igbo, otutu ihe mgbanwe biara di. Okpukperechi na nkwenye biara gbanwee. Ọbibi ndi ọcha mere ka ihe ndi ahụ bu nsọ na arụ n'ala anyi mgbe gboo biazia buru ihe ndi na-ewu ewu n'ụwa taa. Omumaatu, umuagboghọ ufodu ara juru obi na-egosi nkaramanya nakwa ntozuoke dika ndi mara ihe ekwe na-aku site n'iku oyi maobu mutara nwoke akwubeghi ugwo isi ha nwa ma werekwa ya na-anya isi. Umu agboghọ na-emefu oke ego n'igote uhie bekee na ude oke onu ahia ndi e jiri ngwa ndi bekee kporo 'chemical' meputa iji kwado onwe ha maka njeghari n'oge erughi eru iji gosi oyi na ha makwa nke ekwe na-aku. N'ihia nke a, ekworo, anyafu na anyaukwu abataala n'etiti umuagboghọ na-ebutezi tigbuo ma zogbuo na echiche ojoo di iche iche n'ogbe nakwa n'etiti ndi oyi. N'ihia na anyi na-anabata ma na-akwagide ihe ndi a, mbo ikuziri nwa agboghọ etu e si achọ mma n'ụwa ugbu a adighizikwa ire; ikwa nka choro mma buzi ihe akuko ifo. Ọ bu ya mere nchocha a ji buru okpukpo oku nye nwa Igbo obula maka ilaghachi n'omenaala anyi nke nozi na nsogbu ugbu a.

Onodu Akunabba:

Mgbe gboo, nwaanyị naara aza oriaku mana taa, ọ na-erikwanu nke onye kpatara? Ihe mgbanwe adila n'onodu akunabba ndi Igbo. Ego anaghi ezukwa ite ezigbo ofe. Ma nwoke ma nwaanyị na-aruzi oru iji mara ma ego, ọ ga-ezu. Ọ bughizi naanị nwoke na-achụ ego; nwata na-achuzi ego, agboghọ na-

achụ, nne nwaanyị na-achụkwa ego. N'ọtutụ ezinaulọ taa, ọ bụzi ụmụ nwaanyị ka ọ dịrị ịzụ ezinaulọ ha nri ma nye ha ezi nkwa. Nke a na-akpatazi na ụmụ nwaanyị ugbo a na-esite na nwata gbawa mbọ agamniha ha; ha enweghizi ohere iri nri Igbo a kworọ aka sie maọbụ ka ha chọọ onwe ha mma puru iche dika ndi Igbo. N'ihia ya, ụmụ nwanyi na-eme ngwangwa zuta ma na-anya uhie na odo bekee n'ihu ha kwa ubochi iji gosi na ha ka sokwa biri. Oke ntecha, mkpata ego na ahia icho mma ugbo a, na-adọ nwaanyị alighili ma mee ka nwaanyị puo n'egwu oke ngwangwa.

Ọbibi ndiocha wetakwara ihe ozo ndi zobere onwe ha na nke oma ha wetara. Otu n'ime ha bu igba akwuna akwuna nke a mara dika ashawo. Otutu na ndi na-arụ ụdị oru a bu ndi na-eme ya ka ha kpata ego; ha na-etechakwa onwe ha nke ukwu iji mee ka ha maa mma n'anya ndi na-atunyere ha na mgbere ike ha maobu ka ndi marala ha na mbu hapu ihido ha ama mgbe ha na-arụ oru ihie a. Ndi nke nwoke n'aka nke ozo buzi ndi ohi na ndi ntoro.

Ọ bụ eziokwu na icho mma ugbo a bụzi ihe ụmụaka na okenye, ihe ewu na okuko na-emezi site n'iji pankek, okpa na iku aga bekee, ude bekee, dgz. na-enye onwe ha nsogbu, ihe nghomahia di iche iche dika oria kansa akpukpoahu na ndi nke ozo na-esitekwa na 'chemical' e ji rupu ụfodu ndi a abia. Nchocha a bu ụzo ozo e ji ekwugide ajo agwa di iche iche ndi a na-ahuta n'ala anyi taa.

Ichọ Mma Ụmụagboghọ na AE-FUNAI

Ebe obula nwoke na nwaanyị nọ, a na-achọ mma na ya n'ihia na ụmụ nwaanyị na-achoro ụmụ nwoke mma ebe ụfodu ụmụ nwoke na-achokwara ụmụ nwaanyị mma. A na-ahutakwa ụdị onodu a n'AE-FUNAI. AE-FUNAI bu aha ichafu Mahadum Alex Ekwueme nke di na Ndufu Alike Ikwo nke Steeti Ebonyi. N'ezie, ụfodu na-ete ntecha na-enweghi usoro, chere na ọ bu

ya bu icho mma. Otutu umuagboghọ na ndi nne nwaanyi na-acha ododo na uhie uhie mgbe ha na-aga akwukwo maobu oru bekee site n'inya *Mary Kay*, okpaliku nakwa ndi otu ya n'ihu ha. Ma na ha amaghi na ha jogburu udele ma sigbuo nkakwu.

Ozo, ha amaghi na ngwa ntecha bekee ndi a na-esekpo ihu umu nwaanyi ma mee ka ha kaa nka n'ike. Nke ozo ya bu na mgbe onye ntecha nwere ka o si kwusi, ahụ niile o kachasi ihu ya ga-agbanwe buru oke rie o nwuo; ya mere otutu umu nwaanyi, o kachasi umuagboghọ, na-eji ejiji nke ha site n'igba oto. Oto a nwere ike buru oto obi ha nke na-eziputa ara ha na ma o bu igba azu ha oto gosi uwa na ha so na ndi ara uwa ohuru na-apu. Nke ka njo bu na ha amaghi ejiji kwesiri ekwesi maka ulokwukwo, oriri anyasi na mmemme di iche iche. Ha na-eji akwa di oke onu puo oriri ma were nke e ji apu oriri jee ulo akwukwo. Uta adighiri ha n'ihia na o na-abu nne ewu na-ata agba, nwa ya a na-ele ya anya n'onu.

Otu ihe myiri gbara okpurukpu na nchocha a bu na umuagboghọ ndi gboo ma ndi ugbo a na-achọ mma maka umu nwoke. A na eji umu ihe ntecha na nke mgbakwunye na ejiji di iche iche achọ mma. Mana ebe o bu naani umuagboghọ tozuru ihe e ji nwaanyi eme na-achọ mma mgbe gboo, n'uwa ugbuga onye obula na-emezi ka o si so ya okachasi n'ezinaulo ebe nne na nna achoghi ima.

Ndi gboo ji odo na uhie odinaala achọ mma ma na-agwo oria ufodu ma na-eme ka ahụ nwa nwaanyi na-amuke mgbe obula mana ndi ugbo a jizi ihe ntecha ogbara ohuru di iche iche, ndi enwebeghi oria e ji aka ha na-agwo maobu egbochi, na-achọ mma nke ha ebe ufodu na-anyachu onwe ha anyachu site n'oke ntecha nke ahụ ha anabataghi. Njiachomma ndi ugbo a na-efu ego mana nke ndi mgbe gboo bu aka bia ukwu abia; nke ugbo a na-abuzi ibu nye umuagboghọ ma na-ewetakwara ha uko ego. N'oge gboo, icho mma na-enyere umuagboghọ aka imuta nka

mana ndi ugbu a enweghizi oge imuta ya maobu kuziere ndudugandu ndi na-eso ha o kachasi umuagboghobia ka e si akwa nka icho mma omenaala dika o diiri na mbu.

Nchikota, Mmechi na Aro

Nchocha a bu uzo e si akpolite mmuo ndi ugbua ka ha mata na omenaala Igbo akwadoghi Okoro erughi eru wara ogodo nke a na-ahuta ebe ndi na-eto eto no n'awa taata. Omenaala Igbo na-adalazi azu ma burukwa nke e kwesiri ikwalite akwalite. Icho mma bara uru mana nke bu eziokwu bu na ogori machaa mma ma o nweghi agwa, ego e jiri zuo ya laara n'iyi. Nchocha a bu nke omenaala nke a gbasoro usoro nchocha ndizima ebe e were atutu nchocha agburu were mee ya. Njirime nchocha a bu umuada Igbo ndi na-agu akwukwo na Mahadum Alex Ekwueme nke Ndufu-Alike Ikwo na Steeti Ebonyi. Nchocha a choputara na ochicho mma malitere n'oge gboo. A kowara na njiachomma ndi gboo gunyere: nzu, odo, uhie, uli na ihe ndi ozo nakwa ejiji di iche iche. A choputakwara na njiachomma ndi agba ohuru bu ndi sitere n'aka ndiocha maobu site na mmetuta ndiocha. Ejikwa otutu ihe emeputa ha ebe otutu n'ime ha na-ebute onya alaala na orja di iche iche. Nchocha a choputakwara na umu nwoke na-achokwa mma n'udi nke ha mana ndi o kachasi anu oku n'obi bu umu nwaanyi o kachasi umuagboghobu. Oke ntecha abughi icho mma maka na ufodu na-esite na mmasi ha nwere icho mma mezie onwe ha ihe na-akpa ochi n'ihia na ha na-adi ka ihe a piiiri api maobu nke sere ese nke na onye mabu ha agaghizi ama ha. Icho mma di mkpa n'ezinaulo obula n'ihia na o na-akwalite mmekorita di na nwunye ma si uzo ahu kwalite obibi ndu ha. Mmepo obodo na-amalitekwa site n'icho obodo mma gburu na ihe ndi ozo di iche iche na-akwalite obibi ndu. Ndi ochocha a na-atu aro na e kwesiri ichoputa ihe ndi mejuputara ngwa ndi ahu e ji achobu mma odinaala Igbo iji nye ntuziaka maka ichekwaba ha, gbaa ha na mkpo di mma ma hazigharia ha maka azumahia nye awa

na njem ma sikwa ụzọ ahụ́'ihí na a ga-esite etu kwalite akụnaụba ala Igbo ma meekwa ka ohere orụ́ dijirí ụfọdụ́ ndí mmadụ́. Ime omumụ́ gbasara mkpólite na nkwalite ọzụzụ́ nwata nwaanyí Igbo ọbula n'ụzọ́ ọdinaala ga-enyere nwatakirí aka inwe ntụkwasí obí n'ime onwe ya ma nwee ike ikwunwu okwu ebe ndí ọgbọ́ nọ́. O ga-abụ́kwa ihe imepe anya nye umuagboghọ́ ikwanyere onwe ha ugwu ma mata mgbe ha tozuru ihe e ji nwaanyí eme.

Edensibịa

- Beausoleil, N. (1992). Makeup in everyday life: An inquiry into the practices of urban American women of diverse backgrounds. In N. Sault (ohz.), *Many mirrors: Body image and social relations* (p.33-57). New Jersey: Rutgers University Press.
- Bloch, P. H., & Richins, M. L. (1992). You look 'mahvelous': The pursuit of beauty and the marketing concept. *Psychology & Marketing*, 9(1), 3-15. doi:10.1002/mar.4220090103
- Buss, D.M. & Schmitt, D.P. (2011). Evolutionary psychology and feminism. *Sex roles*, 64: 768-787. doi: 10.1007/s11199-011-9987-3
- Cash, T. F., Dawson, K., Davis, P., & Bowen, M. (1989). Effects of cosmetics use on the physical attractiveness and body image of American college women. *The Journal of Social Psychology*, 129(3), 349-355.
- Cash, T.F., & Cash, D. W. (1982). Women's use of cosmetics. Psychosocial correlates and consequences. *International Journal of Cosmetic Science*, 4, 1-14.
- Claeysens, A. (2009). *The History of Cosmetics and Makeup*. <http://ezinearticles.com/?The-Historyof-Cosmetics-and-Makeup> HYPERLINK
"http://ezinearticles.com/?The-Historyof-

[Cosmetics-and-Makeup&id=1857725"& HYPERLINK
 "http://ezinearticles.com/?The-History-of-
 Cosmetics-and-Makeup&id=1857725" id=1857725.](http://ezinearticles.com/?The-History-of-Cosmetics-and-Makeup&id=1857725)

- Gill, R., K. Henwood & C. McLean, (2005). Body projects and the regulation of normative masculinity. London: LSE Research Articles Online. <http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000371/>
- Guthrie, M., (2008). The effects of facial image and cosmetic usage on perceptions of brand personality, *Journal of Fashion Marketing and Management*.
- Hogan, J., Dolan, P., & Donnelly, P. (2009) *Approaches to qualitative research: Theory & its practical application. A guide for dissertation students*. Oak Tree Press: Rutland Street, Cork, Ireland
- Mansor, A. and M. Yaacob, (2010). Cosmetic Usage in Malaysia: Understanding of the Major Determinants Affecting the Users. *International Journal of Business and Social Science*, 1(3).
- Massoro, Z. (2016) Information Seeking and Use Behaviour on Beautification Product among Students of Higher Learning Institutions. *Middle-East Journal of Scientific Research* 24 (1): 149-156, 2016
- Mattarelli, E., Bertolotti, F. & Macri, D. M. (2013) The use of ethnography and grounded theory in the development of a management information system *European Journal of Information Systems* (2013), 22, pp:26-44.
- Nader, L. (2011) Ethnography as theory. *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 1 (1): 211–219
- Nash, R., Fieldman, G., Hussey, T., Lévêque, J., & Pineau, P. (2006). Cosmetics: They Influence More Than Caucasian Female Facial Attractiveness. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(2), 493-504.
- Okafo, C. & Ewelukwa, U. (2012). *Nhazi asusu Igbo maka ule sekondiri na koleji*. Onitsha: A. C. Global Publishers

- Okeke, T. (2017). Ethnography of communication. In B. M. Mbah (ed.), *Theories of contextual linguistics. Articles in honour of Professor Gabriella Ihuarugugo Nwaozuzu* (ihu 160 -166). Awka: Amaka Dreams Limited
- Russell, R., (2010). *Cosmetics Use: Psychological Perspectives. Encyclopedia of Body Image and Human Appearance*, pp: 366-371.
- Singh, S. K. (2010). *Handbook on Cosmetics (Processes, Formulae with Testing Methods)*. Asia Pacific Business Press Inc.
- Taga, C., (2012). *Maybe She's Born with It: Analyzing theories of Beauty From Biology, Society and the Media*. All Regis University Thesis. 579.
<https://epublications.regis.edu/theses/579>
- Ubesie, T. (2010) *Odinala ndi Igbo*. Ibadan: University Press Limited